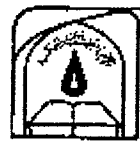

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ارزائیات و خدمات اجتماعی
موسسه تخصصی

دانشکده علوم انسانی
استاد تربیت مدرس

۱۰ / ۳ / ۱۳۸۱

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

ارزیابی نقش مجتمع های خدمات بهزیستی روستایی در

توسعه روستایی (رفاه اجتماعی)

مطالعه موردی: (روستاهای سجاس، کرسف و گرماب - شهرستان خداآبند)

جمشید عینالی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر مهدی طاهرخانی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر عبدالرضا رکن الدین افتخاری

زمستان ۱۳۸۰

۴۱۲۸۱

تقدیم به :

- نغمه‌های زندگی

پدرگرمی و مادر عزیزم

و برادران و خواهران عزیزم

که همیشه مشوق من بوده و هستند.

- و همه کسانی که برای خدمت به روستائیان درگمنامی

درتلاش اند.

تاییدیه اعضای هیئت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضاء هیئت داوران نسخه نهایی پایان نامه آقای جمشید عینالی

تحت عنوان: ارزیابی نقش مجتمع های خدمات بهزیستی روستایی در توسعه روستایی (رفاه

اجتماعی) مطالعه موردی: (روستاهای سجاس، کرسف و گرماب- شهرستان خدابنده)

را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهادات می کنند.

امضاء:

اعضاء هیئت داوران:

۱- استاد راهنما: دکتر مهدی طاهرخانی

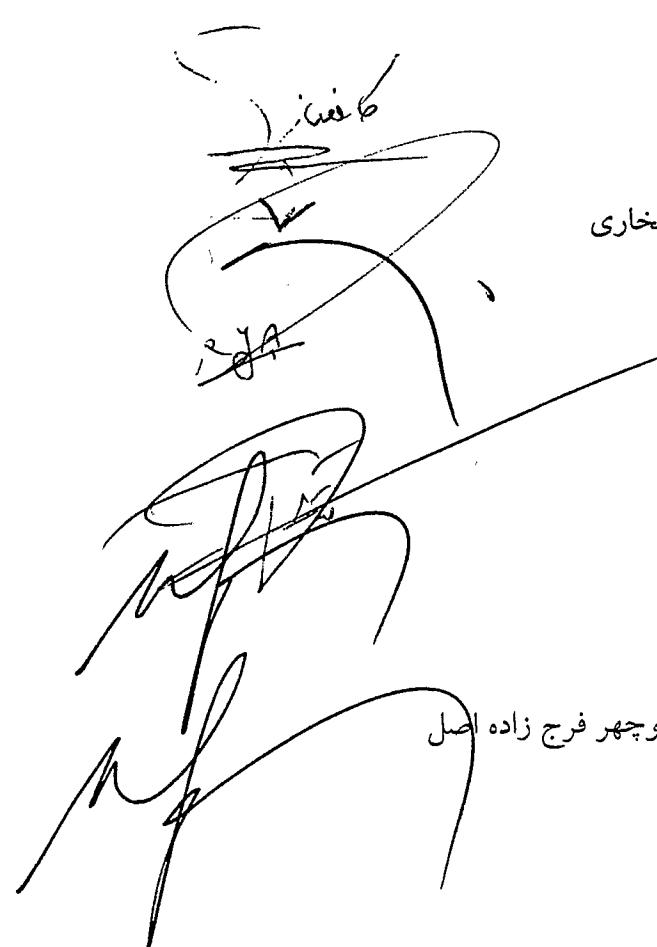
۲- استاد مشاور: دکتر عبدالرضا رکن الدین افتخاری

۳- استاد مشاور: جناب آقای امیراحمدی

۴- استاد ناظر: دکتر مجتبی قدیری معصوم

۵- استاد ناظر: دکتر منوچهر فرج زاده اصل

۶- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی: دکتر منوچهر فرج زاده اصل

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است. بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به مرکز نشر دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:

کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته: جغرافیای طبیعی (هیدروکلیما) است که در سال ۱۳۷۸ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب آقای دکتر مهدی طاهرخانی و مشاوره جناب آقای دکتر عبدالرضا افتخاری از آن دفاع شده است.

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های نشریات دانشگاه تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به مرکز نشر دانشگاه اهدا کند دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجوی تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند، به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب جمشید عینالی دانشجوی رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

چکیده

یکی از مهمترین مراحل فرآیند برنامه ریزی (در تمام سطوح) ارزیابی طرح‌ها و برنامه‌ها است. که این فرآیند به بهینه نمودن برنامه‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و سرانجام به امکان پذیری و واقع‌گرایی طرح‌ها کمک می‌نماید. ارزیابی می‌تواند بعنوان عامل بسیار مهمی در اثربخشی و اصلاح نقاط ضعف برنامه‌های توسعه و افزایش نظارت تلقی شود.

برنامه‌ریزی توسعه روستایی در دهه‌های اخیر چالش‌های عمده‌ای از قبیل: ایجاد اشتغال، مشارکت مردم محلی، افزایش تولید روستایی، کاهش فقر، توانمندسازی افراد و در نهایت تلاش برای کاستن از نابرابری‌های منطقه‌ای بین شهر و روستا را به همراه داشته‌است.

در ایران بعد از اصلاحات ارضی، سازمان‌های دولتی متعددی در مناطق روستایی فعالیت نموده‌اند که هر یک هدف خاصی را دنبال می‌کردند. یکی از مهمترین این سازمان‌ها، سازمان بهزیستی است که در قالب مجتمع‌های خدمات بهزیستی روستایی به مناطق روستایی ارائه خدمت می‌نماید. این مراکز که متولی امر رفاه روستایی هستند وظیفه خدمات رسانی به روستائیان فقرا بر عهده دارند. در تحقیق حاضر مجتمع‌های خدمات بهزیستی روستایی در روستاهای سنجس، کرسف و گرماب مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

روش بکار برده شده در این تحقیق سنجش میزان تغییرات حاصله در مؤلفه‌ها در طی زمان‌های T1 و T2 با دخالت دادن نقش مجتمع‌های خدمات بهزیستی روستایی بعنوان عامل مؤثر در تغییرات می‌باشد.

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی نشان می‌دهد که عملکرد مجتمع‌ها در زمینه امور اجتماعی و برآوردن نیازهای اساسی زندگی بیش از دیگر مؤلفه‌ها مورد توجه می‌باشد.

کلمات کلیدی:

توسعه روستایی، توسعه پایدار، رفاه اجتماعی، رفاه روستایی، مجتمع‌های خدمات بهزیستی روستایی، شاخص‌های اجتماعی و اجتماعی - فرهنگی.

تشکر و قدردانی

سپاس بر آفریدگار یگانه که جهان هستی را آفرید و آدمیان را به اندیشه و تعقل و پژوهش در باره آن امر فرمود. و شکر بدرگاه پروردگار، که آخرین پیامبر گرامیش (ص)، بر فراگیری دانش زگهواره تا گور تأکید فرمودند.

از اساتید بزرگوارم جناب آقای دکتر طاهرخانی و جناب آقای دکتر افتخاری که هم در دوره تحصیلی و هم در دوره ای که مسئولیت هدایت و راهنمایی این تحقیق را بعهدہ داشته و زحمات بسیاری را متقبل شدند تشکر نموده و از درگاه خداوند متعال برای ایشان آرزوی طول عمر با عزت و موفقیت در تمام مراحل زندگی را خواستارم. از استاد دانشمند و گرانقدر جناب آقای دکتر شکوئی، که به تمام معنی شیوه تفکر و زندگی صحیح را از ایشان آموختم تشکر و سپاسگزاری می‌نمایم.

از استاتید محترم جناب آقایان دکتر فرج زاده، دکتر شایان، دکتر جاودان، دکتر قدیری، آقای امیر احمدی، دکتر یدقار و سایر اساتید گرامیم در دانشگاه تهران که در زمینه های علمی خود به اینجانب راهنمایی های لازم را عنایت فرمودند تشکر می‌نمایم. همچنین از جناب آقای علوی مسئول محترم آزمایشگاههای بخش علوم جغرافیایی و سنجش از دور، بخاطر راهنماییهای ارزنده و کمک فراوان در مراحل اجرای عملیات تحقیق سپاسگزاری می‌نمایم.

برخود واجب می‌دانم از دوست بسیار گرامیم جناب آقای دکتر مرتضی توکلی بخاطر حمایت های فراوان و کمک های ارزنده ایشان در تمام مراحل تحقیق سپاسگزاری نمایم. در پایان از دوستان محترمی که در دوره انجام تحقیق به صور گوناگون کمک کردند، دوستانی گرامی: آقایان دکتر فاضل نیا، دکتر کیانی، ربیعی، درویشی، علیزاده، شایگان، کرمی، نشاط، کثیری، شهبازی، درخشی، خانم نوری و... تشکر نمایم. بعلاوه از همکاری مسؤل محترم امور بهزیستی روستایی استان زنجان جناب آقای اکبری و سرپرست بهزیستی شهرستان خدابنده آقای محمدی و مسؤلین مجتمع های مورد مطالعه بدلیل کمک های بی شائبه شان نهایت سپاس رادارم.

تشکر

همچنین از همکاری صمیمانه سازمان *ESCAP* بخاطر فرستادن منابع مورد نیاز تحقیق در تمامی موارد سپاسگزاری می‌نمایم

فهرست منابع

صفحه	عناوین
۱	فصل یک: کلیات و روش تحقیق .....
۲	۱-۱ مقدمه .....
۵	۱-۲ بیان مسأله .....
۶	۱-۳ ضرورت تحقیق .....
۶	۱-۴ انگیزه انتخاب منطقه .....
۷	۱-۵ اهداف تحقیق .....
۷	۱-۶ پیشینه تحقیق .....
۷	۱-۷ فرضیه های تحقیق .....
۸	۱-۸ شاخص های مورد استفاده .....
۸	۱-۹ روش گرد آوری اطلاعات .....
۹	۱-۱۰ روش تحقیق .....
۱۱	۱-۱۱ روش نمونه گیری .....
۱۱	۱-۱۲ روش تجزیه و تحلیل .....
۱۲	فصل دوم: مبانی نظری تحقیق .....
۱۳	۲-۱ مبانی نظری توسعه .....
۱۴	۲-۱-۱ نیازهای انسان .....
۱۵	۲-۱-۲ تعاریف توسعه .....

۱۷	..... ۲-۱-۳ ابعاد توسعه
۱۸	..... ۲-۱-۴ سیر تاریخی توسعه
۲۱	..... ۲-۱-۵ توسعه پایدار
۲۴	..... ۲-۱-۶ ابعاد توسعه پایدار
۲۴	..... ۲-۱-۶-۱ بعد اجتماعی
۲۵	..... ۲-۱-۶-۲ ابعاد اقتصادی
۲۵	..... ۲-۱-۶-۳ ابعاد زیست محیطی
۲۶	..... ۲-۱-۷ توسعه روستایی
۲۷	..... ۲-۱-۷-۱ جنبه های مشترک توسعه روستایی
۲۸	..... ۲-۱-۷-۲ اهداف توسعه روستایی
۳۳	..... ۲-۱-۸ نگرش های برنامه ریزی
۳۴	..... ۲-۱-۹ ویژگی ها و شروط دیدگاه توسعه از پائین به بالا
۳۷	..... ۲-۲ مبانی نظری رفاه
۳۷	..... ۲-۲-۱ مقدمه
۳۸	..... ۲-۲-۲ مفاهیم و تعاریف رفاه
۳۸	..... ۲-۲-۲-۱ تعاریف رفاه
۴۳	..... ۲-۲-۱-۲ مفاهیم وزمینه های رفاه
۴۵	..... ۲-۲-۳ اهداف و فلسفه رفاه
۴۵	..... ۲-۲-۳-۱ نیازهای انسان
۴۶	..... ۲-۲-۳-۲ اهداف رفاه اجتماعی در جوامع مختلف جهان

۵۳	..... ۲-۲-۴ رفاه های رفاه
۵۴	..... ۲-۲-۴-۱ رفاهت برابری حقوق
۵۴	..... ۲-۲-۴-۲ رفاهت فقرزدایی
۵۴	..... ۲-۲-۳-۳ نتیجه گیری
۵۵	..... ۲-۲-۶ مکاتب رفاه
۵۵	..... ۲-۲-۶-۱ راست نو
۵۶	..... ۲-۲-۶-۲ میانه روها
۵۷	..... ۲-۲-۶-۳ چپ نو (سوسیالیسم دمکرات)
۵۸	..... ۲-۲-۶-۴ چپ کلاسیک
۵۸	..... ۲-۲-۶-۵ فمینیسم
۵۸	..... ۲-۲-۶-۶ احزاب سبز
۵۸	..... ۲-۲-۷ دیدگاه های رفاه اجتماعی
۵۹	..... ۲-۲-۷-۱ مدل های رفاه اجتماعی
۵۹	..... ۲-۲-۷-۲ مدل های سستی رفاه
۶۲	..... ۲-۲-۷-۳ مدل های نوین رفاه
۶۳	..... ۲-۲-۸ تاریخچه رفاه اجتماعی
۶۳	..... ۲-۲-۸-۱ تاریخچه رفاه در جهان
۶۸	..... ۲-۲-۸-۲ تاریخچه رفاه اجتماعی در کشورهای حال توسعه
۷۱	..... ۲-۲-۸-۳ نتیجه گیری
۷۲	..... ۲-۲-۸-۴ تاریخچه رفاه اجتماعی در ایران

۷۸	..... ۲-۲-۹ رفاه اجتماعی در برنامه های توسعه کشور.....
۷۸	..... ۲-۲-۹-۱ برنامه اول توسعه جمهوری اسلامی ایران.....
۷۸	..... ۲-۲-۹-۲ برنامه دوم توسعه جمهوری اسلامی ایران.....
۸۱	..... ۲-۲-۹-۳ برنامه سوم توسعه جمهوری اسلامی ایران.....
۸۲	..... ۲-۲-۹-۴ اهداف کلان برنامه سوم در بخش رفاه.....
۸۵	..... ۲-۲-۱۰ رفاه روستایی در چند کشور جهان.....
۸۶	..... ۲-۲-۱۰-۱ رفاه روستایی در چین.....
۸۷	..... ۲-۲-۱۰-۲ رفاه روستایی در ویتنام.....
۸۹	..... ۲-۲-۱۰-۳ رفاه روستایی در استرالیا.....
۹۱	..... ۲-۲-۱۰-۴ رفاه روستایی در آمریکا.....
۹۴	..... ۲-۲-۱۰-۵ رفاه روستایی در کانادا.....
۹۸	..... ۲-۳ مبانی نظری ارزیابی.....
۹۸	..... ۲-۳-۱ واژه یابی و تعریف.....
۹۹	..... ۲-۳-۲ دیدگاه های ارزیابی.....
۱۰۰	..... ۲-۳-۳ اهداف ارزیابی.....
۱۰۱	..... ۲-۳-۴ دامنه های ارزیابی.....
۱۰۲	..... ۲-۳-۵ الگوهای ارزیابی.....
۱۰۳	..... ۲-۳-۵-۱ ارزیابی برحسب زمان.....
۱۰۴	..... ۲-۳-۵-۲ ارزیابی برحسب موضوع.....
۱۰۶	..... ۲-۳-۵-۳ ارزیابی برحسب درجه اعتبار.....

۱۰۶	..... ۴-۵-۳-۲ ارزیابی از نظر کارآیی
۱۰۶	..... ۶-۳-۲ عوامل مورد تأکید در ارزیابی
۱۰۸	..... ۷-۳-۲ ارزیابی برنامه ها در ایران
۱۰۸	..... ۱-۷-۳-۲ ارزیابی برنامه ها قبل از انقلاب
۱۱۰	..... ۲-۷-۳-۲ ارزیابی برنامه ها بعد از انقلاب
۱۱۲	..... ۸-۳-۲ نقاط ضعف ارزیابی در کشور های در حال توسعه
۱۱۳	..... ۹-۳-۲ جمع بندی
۱۱۴	..... فصل سوم: تکامل بهزیستی روستایی و معرفی منطقه مطالعه
۱۱۵	..... ۱-۳ روند ایجاد و تکامل امور بهزیستی روستایی در ایران
۱۱۵	..... ۱-۱-۳ خانه های فرهنگ روستایی
۱۱۵	..... ۱-۱-۱-۳ هدف از تشکیل خانه های فرهنگ
۱۱۶	..... ۲-۱-۱-۳ وظایف خانه های فرهنگ روستایی
۱۱۷	..... ۳-۱-۱-۳ نحوه اداره خانه های فرهنگ روستایی
۱۱۸	..... ۴-۱-۱-۳ نقاط ضعف خانه های فرهنگ روستایی
۱۱۹	..... ۲-۱-۳ مجتمع های خدمات بهزیستی روستایی
۱۲۱	..... ۱-۲-۱-۳ نحوه اداره مجتمع های بهزیستی روستایی
۱۲۴	..... ۲-۲-۱-۳ تبیین وضع موجود مجتمع های روستایی
۱۲۸	..... ۳-۱-۳ مجتمع های خدمات بهزیستی روستایی در استان زنجان
۱۳۰	..... ۴-۱-۳ مجتمع های خدمات روستایی شهرستان خدابنده
۱۳۲	..... ۲-۳ معرفی منطقه مورد مطالعه

۱۳۲	..... ۳-۲-۱ ساختار اکولوژیکی طبیعی
۱۳۸	..... ۳-۲-۲ ساختار اکولوژیکی انسانی
۱۴۰	..... ۳-۳ روستای کرسف
۱۴۰	..... ۳-۳-۱ اکولوژی طبیعی
۱۴۲	..... ۳-۳-۲ اکولوژی انسانی
۱۴۵	..... ۳-۳-۳ خدمات موجود در روستا
۱۴۵	..... ۳-۳-۴ معرفی مجتمع بهزیستی کرسف
۱۴۶	..... ۳-۴ روستای سجاس
۱۴۶	..... ۳-۴-۱ اکولوژی طبیعی
۱۴۸	..... ۳-۴-۲ اکولوژی انسانی
۱۴۹	..... ۳-۴-۳ خدمات موجود در روستا
۱۵۰	..... ۳-۴-۴ معرفی مجتمع بهزیستی سجاس
۱۵۱	..... ۳-۵ روستای گرماب
۱۵۱	..... ۳-۵-۱ اکولوژی طبیعی
۱۵۳	..... ۳-۵-۲ اکولوژی انسانی
۱۵۴	..... ۳-۵-۳ معرفی مجتمع بهزیستی گرماب
۱۵۵	..... فصل چهارم: یافته های تحقیق
۱۵۷	..... ۴-۱ یافته های توصیفی تحقیق
۱۵۷	..... ۴-۲ یافته های اقتصادی
۱۵۸	..... ۴-۲-۱ هزینه های اساسی زندگی

۱۶۰	..... ۴-۲-۲ الگوی استفاده از لوازم مصرفی بادوام منزل
۱۶۲	..... ۴-۲-۳ ماشین آلات کشاورزی و.....
۱۶۳	..... ۴-۲-۴ دارایی های خانوادگی و منابع تولید
۱۶۴	..... ۴-۲-۵ اشتغال و مؤلفه های آن
۱۶۷	..... ۴-۲-۶ جمع بندی یافته های اقتصادی
۱۶۷	..... ۴-۳ یافته های اجتماعی و فرهنگی
۱۶۸	..... ۴-۳-۱ مشارکت در طرحهای اجرایی و امور فرهنگی
۱۶۹	..... ۴-۳-۲ مصادیق مشارکت
۱۷۱	..... ۴-۳-۳ فعالیت های فنی و حرفه ای، مهارتی و تفریحی
۱۷۱	..... ۴-۳-۳-۱ فعالیت های فنی و حرفه ای
۱۷۲	..... ۴-۳-۳-۲ فعالیت های، مهارتی و تفریحی
۱۷۴	..... ۴-۳-۴ امید به آینده و آسایش
۱۷۶	..... ۴-۳-۵ آموزش پیش از دبستان
۱۷۸	..... ۴-۳-۶ مراقبت های درمانی
۱۷۹	..... ۴-۳-۷ مشکلات اجتماعی
۱۸۱	..... ۴-۳-۸ انگیزه مهاجرت از روستا
۱۸۲	..... ۴-۳-۹ عادت های نامتعارف
۱۸۳	..... ۴-۳-۱۰ معلولیت و مؤلفه های مرتبط
۱۸۶	..... ۴-۳-۱۱ جمع بندی یافته های اجتماعی
۱۸۸	..... فصل پنجم: آزمون فرضیات